

Третяк Н. М.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансів та обліку

ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення»

Львівського національного університету імені Івана Франка

Швец Н. В.

здобувачка вищої освіти

ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення»

Львівського національного університету імені Івана Франка

Tretiak Natalia

Ph.D in Economics,

Associate Professor of Department of the Finance and Accounting

Cherkasy Educational-scientific Department

of Ivan Franko National University of Lviv

Shvets Nataliia

Higher Education Applicant

Cherkasy Educational-scientific Department

of Ivan Franko National University of Lviv

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ЩОДО БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ

Анотація. Досліджено стан банківського кредитування суб'єктів господарювання за 2019–2022 роки, розглянуто запроваджені НБУ нормативи з обслуговування споживчих кредитів та визначено головні пріоритети банків щодо кредитування під час воєнного стану. Здійснено аналіз банківського кредитування аграрного сектора, як гаранта продовольчої безпеки населення країни, який забезпечує продовольчу незалежність країни, але попри це, має ряд проблем щодо своєчасного фінансування власної діяльності. З цієї метою вивчено європейський досвід підтримки аграрних виробників на прикладі Франції та Польщі. Залучення європейського досвіду у вітчизняну банківську екосистему дозволить розширити спектр банківських послуг для агровиробників, знизити відсоткові ставки за кредитами, гарантувати доступність до кредитних ресурсів, забезпечити страхування кредитів.

Ключові слова: банківське кредитування, європейський досвід, аграрний сектор, державна підтримка, банківська система, євроінтеграція.

Постановка проблеми. 23 червня 2022 року Європейська Рада своїм рішенням надала Україні статус кандидата на вступ до ЄС. У процесі приєднання країна-кандидат отримує доступ до фінансових інструментів ЄС, які допомагають краще підготуватися до членства: провести реформи та імплементувати законодавство Євросоюзу. Банківський сектор є найбільш активним учасником інтеграційного процесу України до ЄС серед інших галузей економіки, оскільки 45% банківських установ станом на початок 2022 року в структурі власного капіталу мають іноземних інвесторів. Окрім того, вибір європейського сценарію розвитку обумовив необхідність трансформації діючого банківського законодавства України відповідно до вимог ЄС та імплементативного досвіду ЄС щодо банківських програм підтримки та кредитування суб'єктів господарювання, зокрема аграрного сектора, саме це й актуалізувало тему дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання трансформації банківського сектора до європейського простору розглядали у своїх працях вітчизняні науковці: Л. Кіндрацька, А. Кузнецова, Т. Майорова, В. Міщенко, С. Міщенко, С. Науменкова, Л. Примостка, Б. Пшик, Р. Слав'юка, Т. Смовженко, Н. Шелудько та інші. Але, незважаючи на вагомий внесок науковців щодо вивчення даного питання, новітні виклики та суперечність думок вчених вимагають його більш детального дослідження, зокрема не достатньо широко розглянуто умови та системність банківського кредитування аграрного сектора економіки.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження європейського досвіду щодо кредитування аграрного сектора та його імплементативного у вітчизняну банківську систему.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах сьогодення саме банківське кредитування є дієвим джерелом довгострокового фінансування економіки в усьому світі та підґрунтям її виходу із кризи. Повномасштабна війна Росії проти України призвела до глибокої кризи, що матиме далекосяжні наслідки для фінансового сектора, проте банківська система успішно протистоїть викликам війни.

Оцінка стану банківського кредитування в розрізі кредитів для суб'єктів господарювання та фізичних осіб в динаміці за 2019–2022 роки, надає можливості зробити наступні висновки, так у 2020 році банками було надано кредитів суб'єктам господарювання в обсязі 749335 млн грн, що на 72601 млн грн менше, ніж у 2019 році (або на 8,8%), також кредити надані фізичним особам у 2020 році складала 199561 млн грн, що на (3,5%) менше, ніж у попередньому аналізованому періоді. У 2021 році, порівняно з попереднім, спостерігається позитивна динаміка, кредити надані суб'єктам господарювання зросли на 46178 млн грн, що у відсотковому вираженні складає 6,2%, а кредити надані фізичним особам в свою чергу зросли на 43072 млн грн або на 21,6%.

За перше півріччя 2022 року в порівнянні з 2021 роком, можна спостерігати скорочення наданих кредитів для фізичних осіб на 2,9%, тобто на 6974 млн грн та для

Динаміка обсягів кредитування суб'єктів господарювання та фізичних осіб в цілому по Україні протягом 2019–2022 рр. млн грн

Показник	Рік				Абсолютне відхилення		
	2019	2020	2021	2022 I півріччя	2020 / 2019	2021 / 2020	2022 / 2021
Кредити надані юридичним особам	821 936	749 335	795 513	793 598	-72601	+46178	-1915
Кредити надані фізичним особам	206 737	199 561	242 633	235 659	-7176	+43072	-6974

Джерело: складено автором за даними [1]

суб'єктів господарювання на 1915 млн грн (0,24%) (табл. 1). Основною причиною скорочення кредитування є війна в країні, яка негативно вплинула на емоційний, фінансовий та фізичний стан населення країни та бізнесу.

Станом на середину березня 2022 року майже 50% українських підприємств не працювали або скоротили виробництво більш як удвічі. Найбільше знизився показник кредитування саме фізичних осіб. Більшість банків на початку війни скоротили або зовсім закрили клієнтам-фізичним особам кредитні ліміти, оскільки з початком війни зростає ризиковість наданих кредитів: загрози безпеки, масова міграція, а також часткова або повна втрата зайнятості, а отже, і доходу. Реальні доходи населення впали, матеріальне становище погіршуватиметься й надалі. Також менші обсяги споживання різко знизили попит населення на кредити [3]. У квітні-червні 2022 року інтерес позичальників до бізнес-кредитів суттєво не змінився. Як і у I кварталі, потреба в оборотному капіталі, реструктуризації боргу та внутрішньому фінансуванні підсилювали попит.

У процесі євроінтеграції банківської системи, значно зменшилася вартість кредитних ресурсів. Так, середні відсоткові ставки за кредитами варіювали від 20,5% у 2019 р. до 8,8% у 2021 р. (рис. 1), тобто відбулося значне скорочення розміру відсоткової ставки за кредитами, що відповідає вимогам євроінтеграції банківської системи. Натомість, у I півріччі 2022 року, вартість гривневих позик суб'єктам господарювання зростала до 17,9% річних, причиною такого зростання є суттєве збільшення кредитного ризику, внаслідок повномасштабного вторгнення Росії. Більшою мірою здороження торкнулося великих підприємств та компаній з іноземними інвестиціями. Натомість в умовах низького попиту та оголошених кредитних канікул середні ставки за позиками населенню знизилися до 20,7% річних [2].

З початку повномасштабної війни український бізнес страждає через відсутність повноцінного кредитування, тож у березні для підтримки аграрних товаровиробників з метою забезпечення посівної кампанії, а також для підтримки й активізації підприємницької діяльності у період дії воєнного стану Уряд вніс низку змін до Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%». Змінами передбачено суттєві спрощення для кредитування, зокрема, можливість отримання пільгових кредитів під 0% річних з гарантією від Уряду України на рівні 80%. При кредитуванні, перевагу надають аграріям, харчовому сектору та фармакологічній галузі (рис. 2).

За період дії воєнного стану уклали понад 11,5 тисяч кредитних договорів на 46,26 млрд грн [4].

В нинішніх умовах державна підтримка є вкрай необхідною, адже багато галузей є критичними для економіки країни і пріоритети кредитування бізнесу відображають саме цю тенденцію.

З початку збройної агресії українські банки оперативно відреагували на нові жорсткі реалії та послабили умови обслуговування також і для фізичних осіб. На час війни Національний банк України запровадив ряд нормативів з обслуговування кредитів та визначив головні пріоритети щодо кредитування (табл. 2).

Лідерами за обсягами кредитування суб'єктів господарювання в період військового часу є Київська (2 млрд 138 млн грн), Вінницька (1 млрд 669 млн грн), Хмельницька (1 млрд 113 млн грн), Кіровоградська (930 243 тис. грн), та Полтавська (733 541 грн) області [7].

Згідно з даними НБУ, у II кварталі 2022 року банки констатували посилення негативного впливу війни на показники кредитування: респонденти відзначили погіршення якості кредитів, незмінність помірної потреби на кредити з боку бізнесу та скорочення попиту з боку насе-

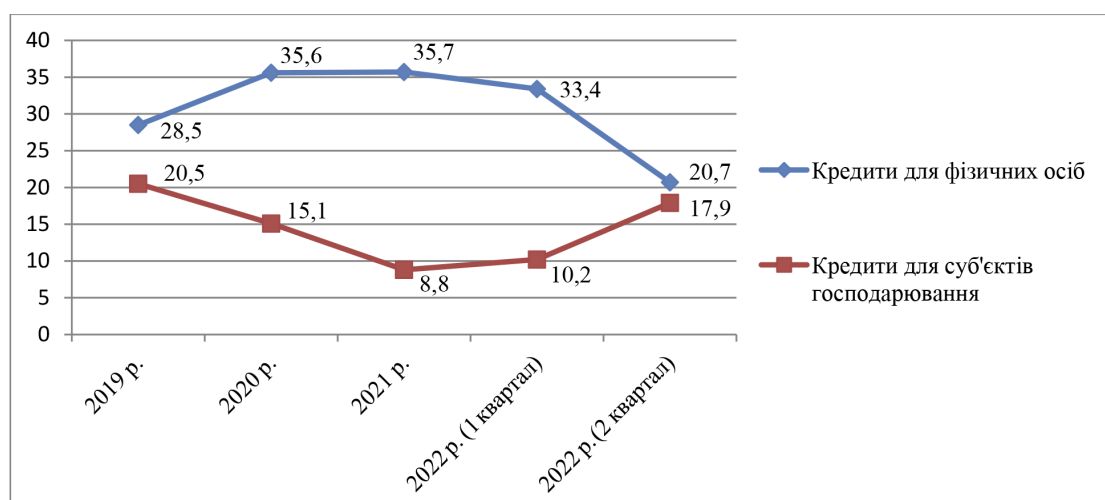

Рис. 1. Динаміка відсоткових ставок, % річних у 2019–2022 рр.

Джерело: складено автором за даними [1]

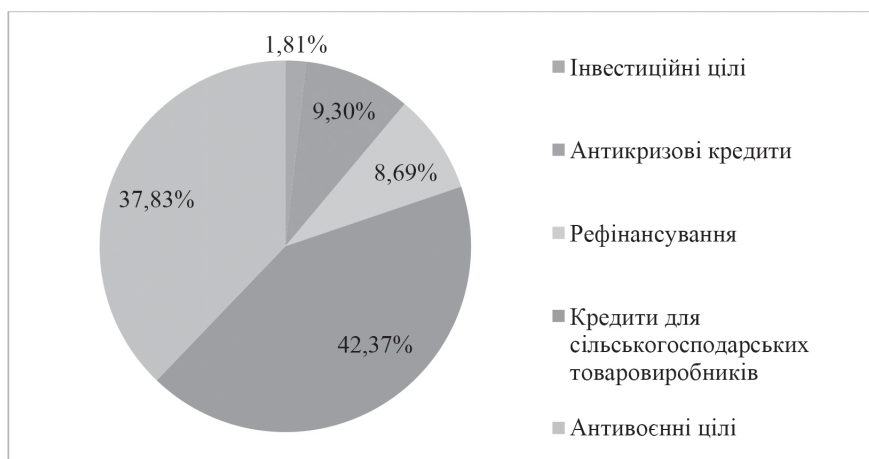

Рис. 2. Структура наданих кредитів суб'єктам господарювання, за період воєнного стану, по програмі «Доступні кредити 5-7-9%»

Джерело: складено автором за даними [4]

лення, посилення стандартів кредитування та зниження рівня схвалення заявок. Банки очікують помірно відновлення попиту на кредити й надалі прогнозують посилення всіх видів ризиків [6].

Банківська система України на чолі з НБУ намагається підтримати українських виробників та бізнес в цілому. Так, станом на 01.07.2022 року найбільшу частку наданих кредитів, а саме 53% отримала аграрна галузь, так як вона є пріоритетною для української економіки і гарантує продовольчу безпеку багатьом країнам світу. Галузь торгівлі та харчового виробництва одержали 23% від загального обсягу банківського кредитування у 2022 році (рис. 3).

У зв'язку з обмеженістю бюджетного фінансування сільськогосподарських виробників у 2022 році, банківське кредитування залишається одним із основних джерел фінансування поточних проектів аграрних підприємств. Найважливішою стороною діяльності аграрних підприємств є фінансове забезпечення, оскільки фінансові ресурси потрібні для покриття витрат виробництва й обігу, своєчасного виконання фінансових зобов'язань перед державою, банками та іншими суб'єктами господарювання.

Аграрний сектор України за обсягами та якістю сільськогосподарської продукції гарантує продовольчу без-

пеку населенню країни, окрім того, Україна входить у десятку країн, які можуть виступити гарантом продовольчої безпеки у світі. Також, український аграрний сектор в значній мірі впливає на формування валового внутрішнього продукту, є лідером з експорту продукції, а також, забезпечує продовольчу безпеку країни та її продовольчу незалежність, але попри це, аграрні виробники мають ряд проблем щодо своєчасного фінансування власної діяльності. Одним із стратегічних завдань держави під час формування продовольчої безпеки є екологізація аграрного виробництва та різноманітна підтримка аграрних виробників.

Сьогодні чимала кількість сільськогосподарських проєктів, зокрема органічних, фінансуються через банківські установи. Спираючись на світовий досвід процесу кредитування агровиробників, українська банківська система не повинна стояти осторонь цих світових еколого-економічних ініціатив. Яскравим прикладом ефективних банківських програм кредитування аграрного сектору, зокрема органічного виробництва, є Франція та Польща.

У Франції для сільських виробників діє спеціальний податковий режим, що впливає на зменшення суми податків. Якщо сільгосптоваровиробник купує специ-

Таблиця 2

Нормативи обслуговування споживчих кредитів та головні пріоритети банків щодо кредитування під час воєнного стану

Нормативи обслуговування споживчих кредитів	Головні пріоритети банків щодо кредитування
1. У період дії воєнного стану та в 30-денний строк після дня його припинення або скасування споживач не несе відповідальності перед банком у разі прострочення виконання зобов'язань за споживчим кредитом.	1. Кредитування суб'єктів підприємницької діяльності та населення, які постраждали внаслідок збройної агресії Росії та/або для запобігання ними такої агресії, зокрема з метою задоволення потреб ЗСУ та інших військових формувань.
2. У разі прострочення чергових виплат за кредитом споживач звільняється від обов'язку сплати кредитору всіх видів штрафних санкцій (неустойки, штрафу, пені) та інших платежів.	2. Кредитування аграрного сектору з метою продовольчого забезпечення країни.
3. Забороняється збільшення процентної ставки за користування кредитом в разі невиконання позичальником зобов'язань за договором про споживчий кредит.	3. Кредитування підприємств (об'єктів) критичної інфраструктури.
4. Якщо починаючи з 24 лютого (включно) усі нараховані неустойки або інші штрафні платежі, мають бути.	4. Кредитування харчової промисловості та суміжних галузей, спрямованих на продовольче забезпечення населення.
5. Під час кредитних канікул не припиняється нарахування відсотків за користування кредитом.	5. Кредитування транспортно-логістичної інфраструктури країни та проєктів, пов'язаних з розвитком нових логістичних рішень.
	6. Підтримки релокації підприємств, що знаходились в тих регіонах України/місцях проведення активних бойових дій під час воєнного стану.
	7. Фінансування виробничих потужностей для імпортозаміщення продукції, що імпортувалась з Росії та/або Білорусії.

Джерело: побудовано автором за даними НБУ [5; 8]

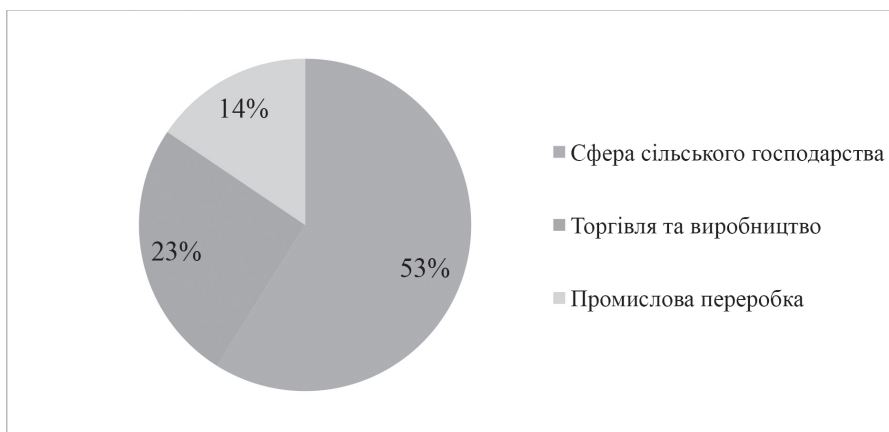

Рис. 3. Обсяг наданих кредитів суб'єктам господарювання за галузями у 2022 році

Джерело: складено автором за даними [4]

фічне обладнання, наприклад, весь спектр механічної сільгосптехніки для боротьби з бур'янами, то отримує 40% компенсацію вартості такої техніки. Якщо фермер бере практикантів, йому також нараховують компенсацію податків. Крім того, існує так званий кредит на податки, тобто зі 100% податку він заплатить лише 60%, решту йому компенсує держава. Відсоткова ставка за кредитами для фермерів, які виробляють органічну продукцію сягає 2% річних. Також, існує спеціальний вид кредитування при купівлі сільгосптехніки. Компанія-продавець техніки має контракт із банком і видає кредит самостійно, з річною процентною ставкою 2-3%, при цьому відсотки за користування кредитом, протягом першого року не сплачуються фермером. Окрім того, процесом оформлення кредиту займається безпосередньо постачальник сільськогосподарської техніки. Уряд Франції на законодавчому рівні підтримує розвиток аграрного органічного виробництва. Для виробників такої продукції окрім базових дотацій на техніку і податки, перші 2-3 роки перехідного періоду держава оплачує сертифікацію [9].

Наприклад, банк *Crédit Agricole* є партнером для всіх аграрних виробників. Його обирають вісім із десяти французьких фермерів, він надає фінансування та підтримку аграрному виробництву незалежно від цільових ринків. Протягом останніх десяти років банк *Crédit Agricole* активно співпрацює з виробниками органічних продуктів. Фермери, що виробляють органічну продукцію мають спеціальне фінансування та інші додаткові послуги, які їм гарантує банківська установа, зокрема, повна або часткова відстрочка по поверненню кредиту, додаткове фінансування на придбання спеціальної сільськогосподарської техніки, спеціальні пропозиції щодо страхування врожаю від кліматичного впливу на органічне виробництво.

Активно підтримують аграрних виробників і в Польщі, така підтримка здійснюється в рамках програми розвитку сільських територій: за кожний гектар посівної площі сплачується дотацій у сумі 150 євро, на озеленення 71 євро за гектар, на вирощування картоплі 400 євро за гектар, хмелю 480 євро за гектар, овочів 400 євро за гектар. Молодим фермерам, додатково держава сплачує 100 євро за гектар. Крім того, існує програма здешевлення вартості придбання сільськогосподарської техніки до 80%. Банківська система активно приймає участь у фінансуванні агровиробників, так, кредитне фінансування здійснюється на 25 років з відсотковою ставкою 3-5% річних, що забезпечує фермера дешевими фінансовими ресурсами на довгий термін. Аграрний портфель польських банків доволі якісний: відсоток неповернення сільськогос-

подарських кредитів суттєво менший за середній показник у інших галузях. При цьому частка безнадійних аграрних кредитів складає лише 1-2% і вони переважно пов'язані із втраченою працездатністю фермерами в результаті нещасних випадків. Предметом застави найчастіше виступає земля. Процедура отримання кредиту є спрощеною, в ході якої, банк перевіряє заставне майно, дебіторську та кредиторську заборгованість позичальника, обсяги реалізованої ним сільськогосподарської продукції, а також, обов'язковою умовою є огляд аграрного господарства працівниками банку [9].

Аграрні портфелі багатьох польських банків постійно зростають. Середній розмір кредиту, який видають на поповнення оборотних коштів, зазвичай, коливається в межах 100-150 тис. злотих, що забезпечує агровиробників дешевими фінансовими ресурсами для здійснення господарської діяльності.

У Нідерландах діють державні програми підтримки аграріїв, так серед субсидій, які можуть отримати фермери, існує програма гарантування частини кредиту, яку покриває держава. Претендувати на цю програму можуть малі чи середні підприємці або, наприклад, молоді фермери віком до 39 років. Кошти кредиту, які фермер отримує під гарантії, мають бути витрачені на чітко визначені цілі, наприклад, оптимізацію виробництва, покращенням якості продукції або умов утримання тварин [9].

У країнах ЄС аграрні підприємства мають достатній доступ до кредитних ресурсів, широке використання яких стимулюється наявністю різноманітних державних та банківських програм підтримки. Зарубіжний досвід показує, що політика стосовно функціонування аграрного сектора спрямована передусім на стабілізацію фінансового стану аграрних підприємств, забезпечення їх конкурентоспроможності на міжнародних ринках, що особливо важливо в умовах глобалізації світової економіки. Деякі країни, наприклад, Франція, Німеччина, Чехія, Польща, мають спеціалізовані державні установи, на які покладено здійснення фінансової підтримки аграрного виробництва.

Програми підтримки аграрного сектора в країнах ЄС зосереджується на таких ключових напрямках:

- підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора;
- збереження екосистем та ефективне використання природних ресурсів;
- створення умов для економічного та соціального відродження сільських територій;
- сприяння адаптації до змін клімату, запобігання природним ризикам.

Трансформація політики в напрямку фінансової підтримки аграрного виробництва варто вважати перспективною і для нашої країни при одночасній участі банківської системи, державних інститутів та приватних і змішаних структур, що спеціалізуються на реалізації відповідних фінансових стратегій та програм.

Висновки. Практика банківського кредитування в країнах ЄС дозволяє дійти висновку про всебічну підтримку аграрних виробників з боку держави та банківських установ, це заслуговує на увагу та впровадження в діяльність українських банків.

Трансформація європейського досвіду щодо кредитування аграрного виробництва надасть можливість українським банкам набути новітніх навичок стосовно запровадження різноманітних програм банківського кредитування не тільки аграрних виробників а і інших суб'єктів господарювання. Така імплементація у вітчизняну банківську екосистему дозволить розширити спектр банківських послуг для агровиробників, знизити відсоткові ставки за кредитами, гарантувати доступність до кредитних ресурсів, забезпечити страхування кредитів.

Список використаних джерел:

1. Грошово-кредитна та фінансова статистика: офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial#1ms> (дата звернення: 15.08.2022).
2. Огляд банківського сектору: серпень 2022 року. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2022-08.pdf?v=4 (дата звернення: 15.08.2022).
3. Огляд банківського сектору: лютий 2022 року. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2022-02.pdf?v=4 (дата звернення: 15.08.2022).
4. Розвиток державної програми «Доступні кредити 5-7-9%»: офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozvitok--derjavnoyi-programi-dostupni-krediti-5-7-9--u-fokusi-uvagi-zasidannya-radi-z-finansovoyi-stabilnosti> (дата звернення: 17.08.2022).
5. Нові правила роботи банків і небанківських фінансових установ, що займаються кредитуванням, під час війни: офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/novi-pravila-roboti-bankiv-i-nebankivskih-finansovih-ustanov-scho-zaumayutsya-kredituvannjam-pid-chas-viyni> (дата звернення: 17.08.2022).
6. Опитування про умови банківського кредитування: липень 2022 року. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/banki-ochikuyut-postupovogo-vidnovlennya-popitu-na-korporativni-krediti-ta-shvidshogo--na-spojivchi--opituvannya-pro-umovi-bankivskogo-kredituvannya> (дата звернення: 15.08.2022).
7. Доступні кредити: офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=a534b6f7-f0b6-430e-889e-b268f2bbf137&title=DostupniKrediti-BiznesOtrimavMaizhe45-TisiachKreditivNa127-2-MlrdGrn> (дата звернення: 17.08.2022).
8. Стратегічні напрями діяльності банків державного сектору: Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-shvaliv-strategichni-napryami-diyalnosti-bankiv-derzhavnogo-sektoru-na-period-voyennogo-stanu-ta-pislyavoyennogo-vidnovlennya-ekonomiki> (дата звернення: 18.08.2022).
9. Project Raises \$10 Million to Help Farmers Transition to Organic Production. URL: <https://www.nrcs.usda.gov/wps/portal/nrcs/detail/national/programs/financial/cig/?cid=nrcseprd1786828> (дата звернення: 29.08.2022).

References:

1. Ghroshovo-kredytna ta finansova statystyka: oficijnyj sajt Nacionaljnogho banku Ukrajinu. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial#1ms> (accessed 15 August 2022).
2. Oghljad bankivskogho sektoru: serpenj 2022 roku. Nacionaljnij bank Ukrajinu. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2022-08.pdf?v=4 (accessed 15 August 2022).
3. Oghljad bankivskogho sektoru: ljutyj 2022 roku. Nacionaljnij bank Ukrajinu. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2022-02.pdf?v=4 (accessed 15 August 2022).
4. Rozvytok derzhavnoji prohramy «Dostupni kredyty 5-7-9%»: oficijnyj sajt Nacionaljnogho banku Ukrajinu. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozvitok--derjavnoyi-programi-dostupni-krediti-5-7-9--u-fokusi-uvagi-zasidannya-radi-z-finansovoyi-stabilnosti> (accessed 17 August 2022).
5. Novi pravyla roboty bankiv i nebankivskijkh finansovykh ustanov, shho zajmajutsja kredytuvannjam, pid chas viyny: oficijnyj sajt Nacionaljnogho banku Ukrajinu. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/novi-pravila-roboti-bankiv-i-nebankivskih-finansovih-ustanov-scho-zaumayutsya-kredituvannjam-pid-chas-viyni> (accessed 17 August 2022).
6. Opytuvannja pro umovy bankivskogho kredytuvannja: lypenj 2022 roku. Nacionaljnij bank Ukrajinu. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/banki-ochikuyut-postupovogo-vidnovlennya-popitu-na-korporativni-krediti-ta-shvidshogo--na-spojivchi--opituvannya-pro-umovi-bankivskogo-kredituvannya> (accessed 15 August 2022).
7. Dostupni kredyty: oficijnyj sajt Ministerstva ekonomiky Ukrajinu. Available at: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=a534b6f7-f0b6-430e-889e-b268f2bbf137&title=DostupniKrediti-BiznesOtrimavMaizhe45-TisiachKreditivNa127-2-MlrdGrn> (accessed 17 August 2022).
8. Strategichni napryami dijalnosti bankiv derzhavnogho sektoru: Urdovij portal. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-shvaliv-strategichni-napryami-diyalnosti-bankiv-derzhavnogo-sektoru-na-period-voyennogo-stanu-ta-pislyavoyennogo-vidnovlennya-ekonomiki> (accessed 18 August 2022).
9. Project Raises \$10 Million to Help Farmers Transition to Organic Production. Available at: <https://www.nrcs.usda.gov/wps/portal/nrcs/detail/national/programs/financial/cig/?cid=nrcseprd1786828> (accessed 29 August 2022).

**TRANSFORMATION OF THE EUROPEAN EXPERIENCE IN BANK LENDING
TO THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE**

Summary. The banking sector is the most active participant in Ukraine's integration process into the EU among other sectors of the economy, as 45% of banking institutions as of the beginning of 2022 have foreign investors in their equity capital structure. The purpose of the article is to study the European experience in lending to the agricultural sector and its implementation in the domestic banking system. In the present conditions, bank lending is an effective source of long-term financing of the economy around the world and the basis for its recovery from the crisis. Russia's full-scale war against Ukraine has led to a deep crisis that will have far-reaching consequences for the financial sector. However, the banking system successfully resists the challenges of the war. In the process of European integration of the banking system, the cost of credit resources has significantly decreased. Thus, the average interest rates on loans ranged from 20.5% in 2019 to 8.8% in 2021, i.e. there was a significant reduction in the interest rate on loans, which met the requirements of the European integration of the banking system. Instead, in the first half of 2022, the cost of hryvnia loans to business entities grew to 17.9% per annum, the reason for this growth is a significant increase in credit risk due to the full-scale invasion of Russia. The banking system of Ukraine, led by the NBU, is trying to support Ukrainian producers and businesses as a whole. Thus, as of 01.07.2022, the agricultural industry received the largest share of loans, namely 53%, since it is a priority for the Ukrainian economy and guarantees food security to many countries of the world. Due to the limited budget financing of agricultural producers in 2022, bank lending remains one of the main sources of financing for current projects of agricultural enterprises. France and Poland are prominent examples of efficient banking lending programs for the agricultural sector, in particular organic production. The practice of bank lending in the EU countries allows us to make a conclusion about the comprehensive support of agricultural producers from the state and banking institutions, this deserves attention and introduction to the activities of Ukrainian banks. The transformation of European experience in agricultural lending will enable Ukrainian banks to acquire the latest skills in introducing various banking lending programs not only for agricultural producers but also for other economic entities. Attracting European experience into the domestic banking ecosystem will expand the range of banking services for agricultural producers, reduce interest rates on loans, guarantee the availability of credit resources, and provide credit insurance.

Key words: Bank lending, European experience, agricultural sector, state support, banking system, European integration.